

Lapsiavioliitot Suomessa

18.3.2021

Lapsiavioliiton määritelmä

- Lapsiavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, jonka toinen tai molemmat osapuolet ovat alle 18-vuotiaita. Useimmiten alaikäinen osapuoli on tyttö.

Lapsiavioliittojen yleisyys

- Lapsiavioliitot ovat tavallisimpia Saharan eteläpuolisessa Afrikassa ja Etelä-Aasiassa. Saharan eteläpuolisessa Afrikassa yli kolmasosa ja Etelä-Aasiassa melkein puolet tytöistä menee naimisiin alle 18-vuotiaana. (WHO, 2013)

Lapsiavioliitto ja ihmisoikeudet

- Lapsiavioliitto loukkaa ihmisoikeuksia
- Lapsiavioliitto loukkaa alaikäisen osapuolen oikeuksia. Se
  - estää lapselta koulutukseen pääsyn ja oppimisen
  - altistaa hänet raskauksille ja äitiyteen ennen kuin hän on fyysisestikään siihen valmis
  - lisää hänen riskiään lähisuhdeväkivaltaan ja hiv-infektioihin. (WHO, 2013)

Lapsiavioliitot Suomessa

- Suomessa avioliittolaki ja rikoslaki suojaavat lapsia
- Suomessa avioliiton voi solmia, kun täyttää 18 vuotta. Alaikäisten avioliittojen poikkeuslupamenettely, joka mahdollisti alle 18-vuotiaiden avioitumisen erityisestä syystä, kumottiin lakimuutoksella kesäkuussa 2019.
- Suomessa katsotaan päteväksi avioliitto, joka on solmittu vieraan valtion viranomaisen edessä siinä valtiossa voimassa olevan lain mukaisesti. Ulkomailta solmittu avioliitto on Suomessa pätevä myös, jos avioliittoa solmittaessa toisella puolisoista oli kyseisessä maassa asuinpaikka tai maan kansalaisuus.
- Avioliitto ei ole laillisesti pätevä Suomessa, jos se on Suomen oikeusjärjestyksen vastainen vaikka edellä mainitut ehdot täytyisivät. Tällainen voi olla esimerkiksi avioliitto, jossa toinen osapuoli on selvästi alaikäinen ja jossa puolisoitten ikäero on huomattava.
- Suomen rikoslain mukaan seksuaalinen kanssakäyminen alle 16-vuotiaan kanssa on lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä tai törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Suomessa 16-vuotiaan suojaikäraja tarkoittaa, että alle 16-vuotiaiden seksuaalista itsemääräämisoikeutta suojataan lailla myös silloin, kun seksuaalinen teko ei täytä esimerkiksi pakottamiseen perustuen raiskausrikoksen tunnusmerkistöä tai sitä ei ole kriminalisoitu muuna seksuaalirikoksena. Suomessa suojaikäraja koskee laajasti seksuaalista kanssakäymistä alkaen erilaisista seksuaalisista teoista, joita saatetaan muissa yhteyksissä pitää seksuaalisena häirintänä.

Miten toimitaan, jos Suomessa epäillään lapsiavioliittoa?

- Suomessa ammattilaisilla on rikos- ja lastensuojeluilmoitusvelvollisuus
- Osa turvapaikanhakijoista tulee maista, joissa lapsiavioliitot ovat yleisiä. Jos liiton toinen osapuoli on alaikäinen ja selvästi puolisoa nuorempi, seksuaalirikoksen tunnusmerkistö voi täytyä, vaikka osapuolet olisivat avioliitossa.
- Turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelevien ammattilaisten **velvollisuus on tehdä rikos- ja lastensuojeluilmoitus**, jos
  - liiton toinen osapuoli on selvästi puolisoa nuorempi ja alle 16-vuotias ja on näyttöä, että liittoon kuuluu seksuaalista kanssakäymistä (esimerkiksi liitossa on lapsia tai tyttö on raskaana). Tällöin voi kyseessä Suomen rikoslain mukaan olla seksuaalirikos.
  - Asia tulee ottaa puheeksi pariskunnan kanssa ja kertoa, että Suomessa seksuaalinen kanssakäyminen alle 16-vuotiaan kanssa on lain vastaista.
- Rikoksena ei kuitenkaan pidetä tilannetta, joka ei loukkaa kohteen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja jonka osapuolten iässä sekä henkisessä ja ruumiillisessa kypsytydessä ei ole suurta eroa (Rikoslaki 20 luku 7 a §).
- Ilmoitusvelvollisuus ei siis koske nuorten keskinäisiä tasavertaisia ja vapaaehtoisia seksisuhteita. Jos tilanteeseen on liittynyt painostusta tai taivuttelua seksuaalisiin tekoihin tai esimerkiksi toisen osapuolen humalatilanteen hyväksikäyttöä, voivat rikoksen tunnusmerkit kuitenkin täytyä ja ilmoitus pitää tehdä.
[Rikoslaki 20 luku 7 a § \(Finlex\)](#)
- Epäselvissä tapauksissa turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelevien ammattilaisten velvollisuus on konsultoida lastensuojelua lastensuojeluilmoituksen ja poliisia mahdollisen rikosilmoituksen tekemisestä.

Lapsiavioliittojen estäminen

- **Lapsiavioliitoista ja niiden seurauksista tulee puhua avoimesti.** On myös tärkeää korostaa naisten ihmisoikeuksia, tasa-arvoa, oikeutta koulukseen ja vapauteen hyväksikäytöltä.
- **Lasten tietoisuutta heidän oikeuksistaan tulee lisätä ja erityisesti tyttöjä tulee vahvistaa** tasa-arvoisen ja laadukkaan koulutuksen kautta, sillä koulutetut tytöt menevät harvemmin naimisiin liian nuorena. Lisäksi yhteisöissä toimivia naisten järjestöjä tulee tukea, jotta ne voivat toimia vahvoina kouluttajina ja vaikuttajina ja muuttaa lapsiavioliittojen perinnettä.
- **Lisäksi on tärkeää luoda lainsäädäntö myös muualle maailmaan,** joka määrittelee avioliiton alaikärajan 18 vuoteen sekä tytöille että pojille. Lain toteutusta on myös valvottava käytännössä. Lasten syntymien sekä avioliittojen rekisteröinti edistää lain toteutumista.

Mitkä ovat seuraukset, jos lapsiavioliittoja ei saada estettyä?

- Pelastakaa Lapset -järjestön v. 2016 julkaistun analyysin mukaan joka seitsemäs sekunti yksi alle 15-vuotias tyttö menee naimisiin. Analyysi paljastaa, kuinka suuri uhka lapsiavioliitto on koulutukselle, terveydelle ja lasten turvallisuudelle.
- Esimerkiksi Afganistanissa, Jemenissä, Intiassa ja Somaliassa jopa kymmenvuotiaat tytöt naitetaan – usein paljon vanhempien miesten kanssa.
- *Every Last Girl: Free to live, free to learn, free from harm –raportti on asettanut maat paremmuusjärjestykseen sen perusteella, millaista on olla tyttö lapsiavioliitton, koulutuksen, teiniraskauksien, äitiyskuolemien ja naisparlamentaarikkojen määrän perusteella.*
- Häntäpäässä ovat muun muassa Niger, Tšad, Keski-Afrikan tasavalta, Mali ja Somalia, joissa lapsiavioliittoja on paljon. Kärkipäähän sijoittuvat muun muassa Ruotsi, Suomi, Norja, Alankomaat ja Belgia.
- ”Lapsiavioliitto aloittaa noidankehän, jossa tytöiltä viedään heidän perusoikeutensa oppia, kehittyä ja olla lapsia”, toteaa kansainvälisen Pelastakaa Lapset -järjestön toiminnanjohtaja Helle Thorning-Schmidt.
- ”Liian varhain naimisiin joutuvat tytöt eivät useinkaan voi käydä koulua, ja perheväkivalta, hyväksikäyttö ja raiskaukset uhkaavat heitä muita todennäköisemmin. He tulevat raskaiksi ja altistuvat sukupuolitaudeille, kuten hiville. He myös synnyttävät lapsia ennen kuin heidän kehonsa on siihen täysin valmis. Tällä voi olla tuhoisia seurauksia sekä heidän että heidän lastensa terveydelle.”
- Kansainvälinen yhteisö on kestävä kehityksen tavoitteissa sitoutunut poistamaan lapsiavioliitot vuoteen 2030 mennessä. Jos nykyinen suuntaus jatkuu, alaikäisinä avioituvien naisten määrä kasvaa nykyisestä 700 miljoonasta noin 950 miljoonaan vuoteen 2030 mennessä ja 1,2 miljardiin vuoteen 2050 mennessä.

Covid19-pandemia ja lapsiavioliitot

- COVID-19-pandemia saattaa johtaa lapsiavioliittojen räjähdysmäiseen kasvuun tällä vuosikymmenellä. Unicefin 8.3.2021 julkaiseman tutkimuksen mukaan lapsiavioliittojen määrä voi lisääntyä jopa kymmenellä miljoonalla.
- Koulusulut, taloudelliset huolet, palvelukatkokset, raskaus ja vanhempien koronakuolemat lisäävät kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien tyttöjen vaaraa joutua lapsimorsiameksi.
- Suuntaus on vakava takapakki viime vuosien aikana saavutetulle menestykselle taistelussa lapsiavioliittoja vastaan.
- Kuluneiden kymmenen vuoden aikana lapsena naimisiin joutuneiden tyttöjen määrä on laskenut maailmanlaajuisesti 15 prosentilla. Tämä myönteinen kehitys on nyt uhattuna kansainvälisenä naistenpäivänä julkaistun tutkimuksen mukaan.